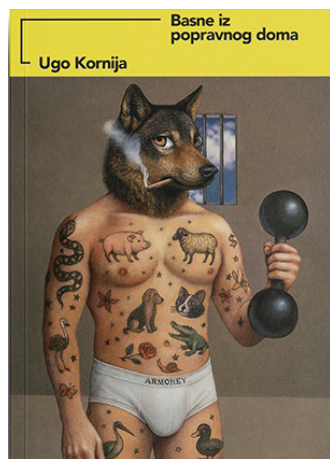

Александар Костић

СКАРЕДНЕ БАСНЕ

(Уго Корнија: *Басне из поправног дома*, превела с италијанског Мирјана Огњановић, Плато/Макарт, Београд, 2025)

Свет скаредних басни италијанског писца Уга Корније, обједињених у збирци духовитог наслова (и једнако духовитог дизајна корица у горенаведеном српском издању), својеврсна је галерија животињских ликова премештених из амбијента популарних прича за децу у стварност савременог друштва и његових обичаја. Вукови, овце, нојеви, пчеле, мрави, алигатори, роде, лисице, слоновии изигравају, да дамо неколико примера, баштенске кипове за свог газду, раде у продавници обуће и услужују муштерију која испробава педесет пари ципела (погађате, реч је о стоноги), падају у чамотињу због једноличног посла, одлучују да живе животом других врста и трпе се, када не могу у шевару, у купатилу. Обитавају у савани, пустињи,

шуми, као и у кућицама опремљеним намештајем и достигнућима нових технологија, и воде живот по људским стандардима и навикама: имају управне одборе, здравствено осигурање, бирое за незапослене, одлазе у бар на шприц, дискутују о штетности пушења и зрачења са мобилног телефона, служе се интернетом, гледају порно-филмове и пуштају деци цртаће Пчелица Маја и Пепе Прасе.

Поступак измештања, наглашен већ у наслову збирке, аутору омогућава да оцрта ликове у хуморном, карикатуралном маниру, срачунатом на сатиричне ефекте. У највећем броју случајева реч је о отклону, неки пут наметнутом, неки пут добровољном, од живота врсте и одговарајућих, идентитетских ознака. Вила Пчелка живи у индустријском предграђу и, у недостатку цветова из којих би произвела нектар, покушава да овлада умећем опрашивања људи; роди је дојадило да доноси младунчад других врста на свет, па их онако умотане у врећу испушта пре времена и убија; јунак по имену Лептирић води, у стилу приче о др Џекилу и мистер Хајду, двоструки живот: дању као узоран грађанин притиче у помоћ суседима и дели им лекарске савете, а ноћу се претвара у мољца који грицка халуциногене лиске, опија се преврелим нектаром са трулог цвећа, па силује пчеле и прождире ларве; вук у недостатку боље понуде на тржишту рада мора за сто двадесет евра да обавља жабљи посао, па осам сати дневно крекеће и гута инсекте. Не заборавимо да поменемо три текста у којима нема вила и животиња, али има, као у претходно наведеним причама, поступака изокретања и травестије. Један говори о наставнику Сновићу који оцењује спавање на часу (ово делује као скеч Монти Пајтона), други о свађи памучних, вунених, синтетичких, тј. мешовитих тканина на тему (не)чистоте састава, која се, срећно, завршава позивом на оргије. У трећем, протагониста је Репамир,

који заједно са другарима Лукомиром, Белолукивојем, Парадајзивојем и Краставком игра таблић у гајби у којој се нашао као жртва пољопривредно-прехрамбеног цихада.

Друга врста измештања, која се директно ослања на првопоменућу и допуњује је, обележена је метаприповедачким захватима и експлицитном интертекстуалношћу. Корнијини ликови који воде порекло из познатих бајки за децу (поменути Репамир, да подсетимо, долази из бајке о Звончићу) неретко су свесни улоге коју су њихови „двојници“, или пак они сами, имали у оригиналном приповедачком простору, као и другачијих, измењених околности у новом амбијенту. Хумористички ефекти актуелне приче у којој учествују на тај начин се умножавају. Маче које пут нанесе на старицу која се, захваљујући његовим услугама у натури, подмлађује, на почетку приче жели да купи чизме и да постане Мачак у чизмама. Пинокио, на наговор Мачка и Лисца, који су се обрели у Паризу, напушта свог Ђепета и сели се из Колодијеве бајке у ноар, јер се у новом жанровском амбијенту зарађује много новца на проституцији и продаји дроге, и граде се, захваљујући везама са грађевинском мафијом, спа центри. И, како му поручују другари, уз то се туца.

Мноштво сатиричних алузија и критичких коментара на рачун савременог света и класичних прича за децу, препуних општих места, како констатују протагонисти „Басне о пустињској лисици, видри и свраки“ не треба бркати са ангажманом у ужем смислу којег у овој збирци, једноставно, нема. Корнијин скаредно-ругалачки смех остаје све време у орбити карневалског хумора. Узмемо као пример горенаведену селидбу Пинокија, изведену у духу менипске традиције, и начина на који се завршила његова авантура: прослављеног јунака из Колодијеве бајке полиција, након пријаве која је дошла из матичне приче, хапси у Паризу, на страног жанровској територији (у ноару), те шаље у затвор. Очито да избор краја приче не одступа од стила измотавања и урнебесног хумора њеног садржаја и да нема функцију поуке какву имају изворни текстови које Корнија, очито, све време травестира. Овакав крај може бити само другостепени израз, боље речено – пародија поенте.

У неким причама сатиричне алузије на савремени свет и његове противречности готово да изостају у потпуности. Аутор се, просто, забавља преносом духовног, ученог, апстрактног и филозофског у ниже сфере, обележене чиновима пуњења, пражњења, сједињавања, или, да употребимо Бахтинов израз, држи се поетике гротескног реализма. Слои и дечак се склањају у прашуму и испуштају ветрове које потом оцењују на скали јачине звука и смрада; пустињска лисица и видра након књижевне анализе, односно слободне интерпретације бајке о Црвенкапи (у првом плану је проблем ушију тј. вуковог слуха), разговарају са свраком о њеним отворима за репродукцију и излучивање те на крају одлазе да једу гуштере.

Ауторов пародијски отклон од сваке врсте озбиљности прати и одговарајућа композиција и избор краја којим се нагло разрешава напетост. Приче се неретко завршавају у духу књижевности апсурда: завршница долази изненада, као да је реч о чистом хиру казивача (што је, заправо, део ауторове стратегије да заобиђе замку озбиљности и тезе). Репамир и другари се играли таблић све док нису, како пише на крају, потпуно иструлили. Уочљиви су паралелизми и понављања, формуле типичне за бајке и басне: јунак на путу среће различите личности (помагаче,

пријатеље) који му постављају иста питања, а он им даје исте одговоре (или су у питању искази који варирају исту тему, тј. идеју). Корнија у првој приповеци покушава да монотонију радње и спорост приповедачког темпа оправда, боље речено – надомести, појавом унутрашњег читаоца, тј. саговорника наратора. Он коментарише предложени садржај приче и подстиче казивача да је настави, односно да је не заврши брзо, тера га да смисли какав-такав заплет, покрене радњу и унесе динамику у фабулу која се развија. У причи о Грабуљку појављују се две верзије догађаја, те наратори, тачније наратор и нараторка, на крају одлучују да се препусте уживањима које су дечаку са шест ногу пружиле виле у другој верзији приповетке.

На синтаксичко-језичком плану, упркос метатекстуалним интервенцијама и посезању за нижим стилским регистрима, који праве неку врсту смеховне противтеже низовима и микроцелинама који се, по обрасцу традиционалних бајки, заморно понављају, јављају се одређени шумови који неретко иритирају читаочево ухо и избацују причу из ритма. У дугачким реченицама, са везничким спојевима који умеју за зашкрипе, прича често губи дах и не успева да одржи задати темпо, а посезање за псовкама и колоквијалним изразима (исто важи и за наглашавање сексуалног апетита ликова) некада делује форсирано и постаје само себи сврха.¹

И на крају, неколико речи о аутору збирке и његовом стваралаштву. Уго Корнија је рођен 1965. у Карпију. Студије филозофије је завршио на Универзитету у Болоњи. Радове је објављивао у часописима *Il semplice*, *Diario*, *Il Caffè illustrato* и *L'accapariacani*. Поред Басни из *Њоџравної гома* (*Favole da riformatorio*, 2019), објавио је *О срећу го џрејшераносџи* (*Sulla felicità a oltranza*, 1999), *Такоређи љубав* (*Quasi amore*, 2001), *Вежбе љађења* (*Le pratiche del disgusto*, 2007), *Ауџобиоџрафија моја геџињсџва* (*Autobiografia della mia infanzia*, 2010), *Професионалац: школске џусџоловине* (*Il professionale. Avventure scolastiche*, 2012), *Живоџиње: мишеви, мачке, џси и моја сесџра*, (*Animali (topi gatti cani e mia sorella)*, 2014), *Друџџвен сам џрејшерано: Монџењев живоџи* (*Sono socievole fino all'eccesso. Vita di Montaigne*, 2015), *Руџе* (*Buchi*, 2016), *Живоџи џо абецедном пегу* (*La vita in ordine alfabetico*, 2021), *Мој џријашељ Бил Клинџон* (*Il mio amico Bill Clinton*, 2025). Интервјуисао је Лијету Манганели, ћерку Ђорђа Манганелија. Од 2020. сарађује са дневним листом *Domani*. Живи и ради у Модени.

¹ С обзиром на то да није имао на располагању оригинални текст, аутор приказа не може бити сигуран да ли неки од наведених недостатака и пропуста иду на душу италијанског писца или пак наше преводитељке.